

УДК 929Бандера:001.891:007
DOI: 10.31651/2076-5908-2020-2-26-34

ТЕМІРОВ Богдан Юрійович,
аспірант кафедри історії України та спеціальних галузей історичної науки
Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця)
E-mail: temirovbogdan@gmail.com
Orcid ID: /0000-0003-4518-5574

БУТ Олександр Микитович,
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії України та спеціальних галузей історичної науки
Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця)
e-mail: o.but@donnu.edu.ua
Orcid ID: /0000-0003-0562-0666

ПОСТАТЬ СТЕПАНА БАНДЕРИ У НАУКОВОМУ ТА МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРАХ

Постать Степана Бандери – серед визначних фігур соціокультурного простору України. Дослідники та публіцисти подають відмінні інтерпретації діяльності Провідника ОУН(б). Науковці заглибилися у вивчення його життя та політичної діяльності, на основі чого вдалися до розвінчування нагромаджених міфів. У медійному просторі постать Провідника ОУН(б) виразно екстраполюється на політичні проблеми сьогодення. Сприйняття постаті С. Бандери залишається глибоко контрверсійним, що пояснюється, неоднозначністю власне особи, епохи та завдань, які необхідно було розв'язувати.

Ключові слова: Степан Бандера, наукові праці, дослідження, медійний простір, міф, тоталітаризм.

Постановка проблеми. У Національній доповіді «Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави» 2009 р. зафіксовано, що українське суспільство стало «історичним», «хворим на історію», таким, що болісно реагує на будь-які проблеми, пов'язані з власним минулим» [1, 462]. Серед таких «больових точок» української минувшини – постать Провідника ОУН(б) Степана Бандери. Жодна інша особа в українській історії не викликає таких запальних дискусій. Причому, розгортаються вони як в українському просторі, так і за його межами, як у науковому форматі, так і в публіцистиці та медіа. Цю постать інтенсивно експлуатують представники різних культурно-політичних шарів суспільства, неоднозначними є оцінки його діяльності у національних історіографіях. А анексія Криму, військова агресія на сході України додатково посилили негатив окремих авторів щодо С. Бандери. Співставлення розлету думок стосовно цього діяча у наукових дослідженнях і засобах масової інформації, які мають неоднакову цільову аудиторію, реалізують різні завдання, виконані на відмінному методологічному підґрунті, становить науковий інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Життя, діяльність, погляди С. Бандери наразі мають доволі розлогу історіографію, яка представлена працями М. Посівнича, С. Плохія, В. Трофимовича та інших науковців [2; 3; 4]. Увагу здобула і проблема позиціонування цієї постаті в соціокультурному просторі, вона подана у публікаціях авторства В. В'ятровича, В. Трофимовича, В. Футали [5; 6; 7]. Проте незважаючи на дослідницьку увагу до особи провідника ОУН(б), наразі виникла потреба порівняльного аналізу представлення його постаті у науковому та медійному форматах.

Метою статті є співставлення позиціонування постаті Степана Бандери у науковому та медійному, українському та позаукраїнському просторах. Джерелами розвідки стали наукові праці та інтернет-ресурси, присвячені Провіднику ОУН(б). Методологія

дослідження включає принципи наукової об'єктивності, історизму, системності, а також методи аналізу та синтезу, узагальнення, історико-порівняльний, історико-типологічний. Дослідження спирається на концепт «Місце пам'яті» П. Нора, за влучним висловом якого, у нинішньому суспільстві «дві складові – наукова і політико-громадянська – багато в чому стали нероздільними» [8].

Виклад основного матеріалу. Особистість Провідника ОУН(б) у науковому просторі. У сучасному науковому вимірі постать С. Бандери розглядається переважно в загальному контексті історії визвольної боротьби в українських землях. Наразі виокремився ряд проблем, що перебувають у полі зору науковців. Чи не найбільше уваги науковців привертає співпраця ОУН(б) та її очільника з нацистською Німеччиною. Зокрема у «Фаховому висновку робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА» показано, що С. Бандера і Я. Стецько сподівалися на відновлення Української держави внаслідок «тісної співдіяльності» з Німеччиною [9]. На погляд І. Патриляка, С. Бандера пішов на тимчасовий союз з Гітлером задля досягнення ідеологічних цілей. Автор акцентує увагу на частих змінах ставлення воюючих сторін до того чи іншого табору, що змушувало керівництво ОУН та УПА діяти відповідно до власних уявлень про національні інтереси України у конкретний момент [10, 81–95].

Закономірним є інтерес істориків безпосередньо до особистості С. Бандери. Чи не найповніше уявлення про його життя та активність сформовано у працях М. Посівнича, який простежив шлях діяча від дитинства до лідерських позицій в ОУН і показав, що той майже протягом тридцяти років був активним учасником і провідником визвольного руху, свідомо присвятивши життя боротьбі за визволення України [11; 12]. На думку дослідника, С. Бандера був чи не найбільшим ворогом для СРСР. Автор, зокрема апелює до виступу представника делегації УРСР М. Бажана 6 лютого 1946 року у Генеральній Асамблеї ООН, який вимагав видати Бандеру «як запеклого злочинця супроти людства». Протягом тривалого часу радянські спецслужбовці не спромоглися позбавитися Провідника ОУН, і лише 15 жовтня 1959 року їм це вдалося. М. Посівнич стверджує, що ця терористична акція стала ледь не подією загальносоюзного масштабу [11, 64–65].

В. Трофимович показав лідера українських націоналістів з різних боків: політичного, суто людського, пропагандистського. Автором актуалізовано ряд штампів, що сформувалися довкола С. Бандери: терорист, колаборант, деструктивний політик та розкольник, авторитарний вождь, людина поза визвольним рухом. Їхнє призначення – в обґрунтуванні неможливості вважати С. Бандеру національним героєм. Натомість протилежна позиція, навпаки, всіляко ідеалізує С. Бандеру. Автор наголосив, що попри монументальність і неоднозначність постаті С. Бандера «був живою людиною із всіма витікаючими з цього наслідками» [6].

Я. Грицак у праці «Нариси з історії України: формування української модерної нації» характеризує С. Бандеру як енергійного і рішучого, революційним романтиком, генерацію якого сформувала гіркота поразки визвольних змагань. На думку львівського історика, ідея Провідника ОУН(б) щодо національної революції у конкретних історичних умовах була утопічною [13, 164].

Г. Касьянов у праці «До питання про ідеологію ОУН. Аналітичний погляд» С. Бандеру називає «головним оборонцем ідеологічної ортодоксії» та харизматичним лідером, втрата якого 1959 р. спричинила в ОУН(б) організаційну кризу [14, 28–32]. Українські історики дали багатозарову відповідь на міф про С. Бандеру як авторитарного діяча, наголосивши, що таке твердження цілком пов'язано з поширенням ним власних ідей в середовищі ОУН. Як кожен керівник, С. Бандера прагнув ствердження власної політичної сили, проте ніколи не перетворював це на головну мету [15].

До постаті С. Бандери виявили інтерес зарубіжні дослідники. Так, І. Ільошин у розвідці «ОУН-УПА і українське питання в роки Другої світової війни» (в світлі польських документів) показав, що польські автори вважали «бандерівців» відірваними від реальності, що призвело до ухвалення гротескних документів, які мали лише декларативне значення [15, 43].

Доволі широкий резонанс здобула дисертаційна праця Гж. Россолінського-Лебе, захищена у Штутгарді у 2014 р. Поставивши С. Бандеру в контекст проблеми українського націоналізму, автор опрацював сюжети про становлення його особистості, Варшавський і Львівський судові процеси, вияви геноциду в «Української національній революції», період еміграції та «повернення» до України [16]. Він визнає лідера ОУН(б) видатним західноукраїнським героєм, національно-радикальним політиком і символом українського націоналізму. Дослідник схиляється до думки, що С. Бандера був продуктом польської національної культури, проти якої й збунтувався. Гж. Россолінський-Лебе привернув увагу до того, що С. Бандера в середовищі польських переселенців став емоційним символом страждань, яких зазнали від українських націоналістів під час війни на Волині та у Східній Галичині. На його погляд, в українській і польській національних культурах, які переживали період героїчної модернізації, С. Бандера відіграв роль політичного міфу, але з протилежними обличчями [16]. Праця Гж. Россолінського-Лебе здобула різку критику. Зокрема, Л. Веселий, історик, співробітник МЗС Чеської Республіки справедливо зауважив, що попри вивчення майже всіх доступних джерел інформації замість того, щоб спробувати відтворити картину минулого, зрозуміти обставини та мотивацію вчинків С. Бандери на чолі українських націоналістів, дослідник вдався до односторонніх оцінювальних суджень. В результаті автор не спромігся дати пояснення широкої підтримки Провідника серед населення Західної України та обґрунтувати його сприйняття значною частиною сучасних українців як символу боротьби за незалежність [17].

Постать С. Бандери не могла не потрапити в поле зору російських дослідників. Їхні погляди неоднозначні. Так, на думку К. Александрова, С. Бандера мав повне уявлення про незацікавленість нацистів у створенні Української держави. Співробітництво лідера ОУН(б) з Абвером охарактеризовано як готовність оунівців бандерівського крила до непростого компромісу у певних межах [18]. На протипагу попередньому автору у вступній статті до збірки документів «Украинские националистические организации в годы Второй мировой войны» авторства О. Борисьонк сформовано одіозний образ Провідника ОУН(б). Зокрема, наголошується на активізації застосування терористичних методів у діяльності українських націоналістів після очолення в січні 1933 р. Крайової езекутиви ОУН у Західній Україні [19, 7, 12].

Квінтесенцією палітри поглядів щодо С. Бандери стало видання «Страсті за Бандерою» за упорядництва Я. Грицака. У ній зібрано 32 тексти українських і зарубіжних істориків і публіцистів, оприлюднених в Україні та за кордоном під час дискусій про феномен провідника ОУН(б). Авторами порушено ряд дразливих аспектів щодо С. Бандери: про ідейну належність до фашизму/нацизму, про колабораціонізм, про насильство, ксенофобію та вождизм у його політичній спадщині, про вплив політичної спадщини С. Бандери на майбутнє України. За словами Я. Грицака, розлет сприйнять діяча не зводиться до простого поділу «за» і «проти»: «маємо українських націоналістів, які критикують Бандеру, і маємо російськомовного автора, який симпатизує Бандері й солідаризується з ним» [20].

Отже, сучасними українськими науковцями вивчено життєвий шлях діяча, етапи його політичної активності, світоглядні орієнтири, оточення тощо. Польські та російські дослідники цю постать потрактовують у контексті ширшої проблематики залежно від суспільно-політичних переконань. Оціночні судження щодо діяльності С. Бандери коливаються від згероїзованих до поміркованих і далі – до критично негативних, але всі автори сходяться на його відданості українській національній справі.

Особа Провідника ОУН(б) у медійному просторі презентована доволі широко. Інформаційним лідером виступають ресурси мережі Інтернет, оскільки вона поєднує невисоку вартість виробництва текстів, швидке розповсюдження продукту, легкий доступ до нього. Питанням історії та пам'ятання її присвячено чимало спеціалізованих ресурсів. До аналізу візьмемо два популярні інтернет-видання – українське «Історична правда» та російське «Russia today».

«Історична правда» є підрозділом ресурсу «Українська правда», який розміщує публікації, присвячені різним аспектам історії. Редактори характеризують видання як «майданчик для наукових і публіцистичних дискусій навколо історичної політики та

політики пам'яті», а також як «джерело новин» на актуальні теми історичного спрямування [21]. Основний акцент у виданні робиться на політичній історії ХХ ст., в контексті якої чимало матеріалів присвячено очільнику ОУН(б).

Протягом десяти років існування – 2010–2020 рр. на сторінках «Історичної правди» розміщено понад 150 публікацій, пов'язаних з його іменем. Їхніми авторами є науковці, громадські діячі, журналісти, публіцисти, тобто авторське представництво доволі широке. Публікації «Історичної правди» мають інформаційно-аналітичний характер. Вони представлені у двох форматах – «Тексти» та «Коротко». Тексти містять конкретну інформацію про діяча як, наприклад, «Що не так зі Степаном Бандерою? Конtrarгументи Яневському», «Бандера і спорт: вболівав за «Мюнхен-1860», грав у баскетбол, обожнював лижі», «30 червня 1941. Як Бандера Незалежність відновлював», «Спритний, фанатичний слов'янин». «Як нацисти характеризували Степана Бандеру» [22] та інші. Тобто тематичний розлет доволі широкий, проблематика диктується або наближенням історичних дат, або суспільним резонансом певного аспекту, або прагненням оприлюднити нову інформацію про діяча. Такого роду публікації не завжди, але доволі часто супроводжуються посиланнями на історичні джерела, що їм надає ґрунтовності та підвищує рівень довіри читача. Прикладом може бути розвідка науковця, президента фонду «Літопис УПА» М. Посівнича про життя Провідника ОУН під час ув'язнення «Степан Бандера у німецьких тюрмах і концтаборах». Вона побудована на різноманітних документах, серед яких звернення, листування, спогади С. Бандери, Т. Бульби-Боровця [23].

Рубрика «Коротко» повідомляє про події, пов'язані з дискусіями довкола вшанування С. Бандери, заявами політичних діячів стосовно спадщини лідера ОУН(б). Промовистими є заголовки інформаційних публікацій: «Український посол в Ізраїлі відповів на критику колеги щодо вшанування Бандери» (10 січня 2020), «Інститут національної пам'яті подасть апеляцію на рішення суду по проспектах Бандери і Шухевича у Києві» (26 червня 2019), «Проросійський пропагандист вчинив наругу над могилою Бандери у Мюнхені» (16 жовтня 2018) та інші. Такі повідомлення не обмежуються лише констатацією, вони містять і позицію редколегії видання. Наприклад, публікація «Понад 50 конгресменів США назвали Бандеру «нацистським колаборантом» (26 квітня 2018) завершується коментарем: «Зокрема, позбавлені расистських та антисемітських поглядів оунівці боролися за політичну самостійність України, у той час як націонал-соціалісти розглядали територію Польщі, України та Білорусі виключно як життєвий простір для німців» [24]. Інформація «Посольство Ізраїлю не вважає за потрібне відповідати В'ятровичу на тези про Бандеру» (28 грудня 2018) закінчується повідомленням: «Голова УІНП Володимир В'ятрович висловив думку про те, що теза посла Ізраїлю про «безпосередню участь у жакливіх антисемітських злочинах» Степана Бандери вимагає обґрунтування» [25].

Отже, постать С. Бандери доволі широко «присутня» у медійному проекті «Історична правда». На її сторінках подається різноманітна інформація, яка розкриває глибину контроверсійності цієї постаті. Привертає увагу намагання авторів публікацій, редакторського колективу до широкої дискусії, апеляції до автентичних джерел, прагнення враховувати різні погляди, намагаючись при цьому «зрозуміти» С. Бандеру, пояснити його внутрішню мотивацію до діяльності.

Доволі популярною постаттю С. Бандера є для російських медіа. Інформаційним антагоністом «Історичної правди», зокрема виступає російський ресурс «Russia Today», що функціонує протягом 15 років і фінансується урядом Росії [26]. У наукових публікаціях він характеризується як пропагандистський канал, вирізняється упередженістю подачі інформації, що повною мірою докладається до представлення на його віртуальних сторінках постаті С. Бандери. У процесі перегляду змістового наповнення електронного ресурсу одразу привертає увагу оперативне відстеження будь-яких подій, пов'язаних з цим іменем, і миттєва реакція на них. Це, наприклад, стосується перейменування проспектів Ватутіна та Московського у Києві на честь Р. Шухевича та С. Бандери. Протягом трьох днів 25-27 червня 2019 р. розміщено чотири матеріали з красномовними назвами: «Суд в Києве отменил присвоение двум проспектам имён Бандеры и Шухевича» (25 юния 2019, 23:37), «Кличко обжалует отмену переименования проспектов Бандеры и Шухевича»

(26 июня 2019, 10:21), «В киевском суде объяснили отмену переименования двух проспектов» (26 июня 2019, 15:23), ««Власть не пойдёт против националистов»: как украинским улицам пытаются вернуть «российские» названия» (27 июня 2019, 01:35).

Дуже уважно «Russia Today» відстежує заходи в Україні до дня народження Провідника ОУН(б). На початку поточного року бачимо одразу три повідомлення про смолоскипову ходу у Києві: «Более тысячи человек вышли в Киеве на шествие в честь Бандеры» (1 января 2020, 20:45), «В Киеве националисты устроили факельное шествие в честь дня рождения Бандеры» (1 января 2020, 22:09), «Серьёзная угроза для всего мирового сообщества»: МИД России раскритиковал чествование националистов на Украине» (5 января 2020, 18:10) [26].

Кілька публікацій на початку 2020 р. присвячено оприлюдненню ЦРУ на власному сайті розсекречених архівних документів. Привертає увагу оперативність, з якою видання відреагувало на цю подію, одразу зарясніли заголовки: «ЦРУ опубликовало архивные документы о Степане Бандере» (24 января 2020, 05:14), «Захарова прокомментировала архивные документы ЦРУ о Бандере» (24 января 2020, 08:32), «Политолог оценил публикацию ЦРУ архивных документов о Степане Бандере» (24 января 2020, 09:27), «Украинский фашист и профессиональный агент Гитлера»: в МИД России оценили архивный документ ЦРУ о Бандере» (24 января 2020, 11:34). Тобто 24 січня 2020 р. протягом першої половини дня з'явилося одразу чотири публікації, що засвідчує важливість цієї події як для видавців, так і для потенційного читача. На думку авторів першого тексту, оприлюднені документи повинні зіграти «определённую роль в спорах, которые возникли вокруг тех, кого нынешняя Украина делает героями». Привернута увага до інформації про спонсорування ОУН американськими спецслужбами після Другої світової війни для опору радянській владі. Принагідно присвоєння С. Бандері звання Героя України названо як «вопиющая ситуация» [27].

Правда, одразу після такої «документальної ейфорії» ЗМІ розмістили спростування фейкової інформації, поширюваної, зокрема спікером МЗС РФ Марією Захаровою: «ЦРУ США выложило в открытый доступ архивные документы о Степане Бандере. Один из них – доклад американской разведки, датированный 1951 годом, под названием «Степан Бандера и Украинское государство в 1941 году». Названа стаття була видана за матеріал американських спецслужб, хоча як виявилось, текст являв собою лише огляд зарубіжної преси, здійснений спецслужбою. Зокрема у тексті є згадування міфу про «вбивство бандерівцями євреїв», хоча це лише висновок так званих російських «меншовиків», поданий 1951 р. у виданні «Социалистический вестник». Американські спецслужби підготували огляд емігрантської преси, а російська сторона видала його за доповідь ЦРУ. Тобто стався дипломатичний казус внаслідок використання не зовсім перевірених фактів у погоні за антиукраїнською сенсацією [28].

Публікації на сторінках «Russia Today» мають емоційні заголовки, такі, як «Бандеровское наследие», «Характерная двойственность»: как на Украине уживаются культ Бандеры и осуждение нацизма (27 июня 2020, 01:28) [26]. Доволі показовим є текст до дня народження С. Бандери «Идеолог распада Украины»: как националист Степан Бандера стал «народным героем», на початку якої подано присвяту «человеку, открыто призывавшему к геноциду различных народов СССР». Красномовними є рубрики цієї публікації: «Убийца кошек», «Борьба за власть», «Утрата доверия и ликвидация», «Бандеровское наследие». Вже вони мають на меті сформувати у потенційного читача не просто негативний, а одіозний образ українського діяча. Не заперечується причетність до його вбивства КДБ СРСР. Більш того, автор публікації вбивство Провідника ОУН(б) виправдовує, адже йдеться, за його словами про «лицо, призывавшее в 1941 году к геноциду народов, населявших СРСР». В останньому сюжеті «Бандеровское наследие» з осудом зазначено, що після 1991 р. в Україні особа С. Бандери піддавалася героїзації, у підручниках він фігурує як позитивна особистість. Автори публікації апелюють до слів наукового співробітника Російського інституту стратегічних досліджень О. Неменського: «При этом как Бандера был идеологом раскола и распада Украины, так и нынешние лидеры, прикрываясь его именем, ведут её к тому же». У висновку наголошено на тому, що героїзація

С. Бандери зумовлює погіршення відносин України з сусідніми державами [29]. Міжнародний резонанс щодо вшанування в Україні лідера ОУН(б) – серед топових тем даного видання щодо С. Бандери [26].

Таким чином, у виданні «Russia Today» постаті лідера ОУН(б) систематично приділяється увага. Жодна подія, що якоюсь мірою стосується українського діяча, не ігнорується, навпаки реакція є миттєвою та багатомірною. Всі публікації цієї тематики – різних авторів, присвячені різним подіям, написані у різний час, але пронизані однією ідеєю – Бандера – «посібник фашистів», він не «наш» герой. Даний ресурс послідовно просуває радянський стереотип не лише стосовно Провідника ОУН(б), а і загалом боротьби за українську державність.

Висновки. Особа Степана Бандери здобула широкий резонанс як у науковому, так і в медійному вимірах. Дослідники та публіцисти, репрезентуючи різні виміри знання, спираючись на властиві кожному з них методи добору та подачі інформації, демонструють відмінні інтерпретації діяльності Провідника ОУН(б). Науковці заглибилися у вивчення життя та політичної діяльності С. Бандери, міжособистісних відносин в його оточенні, на цій основі вдалися до розвінчування розповсюджених міфів щодо нього. Хоча частина сучасних дослідників, у свою чергу, вдаються до нової міфотворчості. У медійному просторі постать Провідника ОУН(б) екстраполюється на політичні проблеми сьогодення, її інтерпретації нерідко зводяться до суспільного подразника. Загалом сприйняття постаті С. Бандери залишається глибоко контроверсійним як у науковому, так і медійному форматах, що пояснюється, неоднозначністю власне особи, епохи та завдань, які необхідно було розв'язувати. Зважаючи на такий стан речей, на порядку денному для професійних істориків залишається потреба у заглибленому опрацюванні постаті лідера українських націоналістів на тлі його доби, з чим і пов'язані перспективи опрацювання означеної проблеми.

Список використаної літератури

1. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / За заг. ред. В. М. Гейця. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. 688 с.
2. Посівнич М. Життя і діяльність Степана Бандери: документи і матеріали. Тернопіль: Астон, 2008. 496 с.
3. Плохій С. Убивство у Мюнхені. По червоному сліду. – К. : КСД, 2017. 512 с.
4. Трофимович В. ОУН – невід'ємна частина української історії. Острог: Наукові записки, 2008. 291 с.
5. В'ятрович В. М. Бандера: старі та нові міфи. URL: <http://mynule.com/articles/chotiri-mifi-prostepana-bandera>
6. Трофимович В. Степан Бандера у спогадах та публіцистиці // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Збірник наукових праць. Вип. 17. 2009. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/apvvi/2009_17/trofym.pdf.
7. Футала В. Постать Степана Бандери в історіографії та сучасній історичній пам'яті. // Український визвольний рух. Зб. 20. – Львів, 2015. С. 56–73
8. Нора П. Історія як захист від політики. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/istoriya-i-pamyat-vazhki-pitannya/117-pier-nora-istoriia-iak-zakhyst-vid-polityky>
9. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Фаховий висновок робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. – К. : Наукова думка, 2005. 53 с.
10. Патриляк І. Військова діяльність ОУН(Б) у 1940–1942 роках. – К. : Інститут Історії НАН України, 2004. 598 с.
11. Посівнич М. Степан Бандера – життя, присвячене свободі. Торонто; Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2008. 112 с.
12. Посівнич М. Степан Бандера. «Славні стріяни. Книга 1». Стрий: Щедрик, 2018. 332 с.
13. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. [Навч. посібник]. – К. : Генеза, 1996. 360 с.
14. Касьянов Г. До питання про ідеологію ОУН. URL: <http://litopys.org.ua/kasian/kas2.htm>.
15. Ільющин І. ОУН-УПА і українське питання в роки Другої світової війни (в світлі польських

- документів). – К. : Інститут історії України, 2000. 198 с.
16. Rossolicki-Liebe Grz. Stepan Bandera: The Life and Afterlife of a Ukrainian Nationalist. Fascism, Genocide, and Cult. Stuttgart: Ibidem Press. 2014. 654 p. URL: <https://web.archive.org/web/20150201191032/http://www.ibidemverlag.de/media/products/0584491001422357264.pdf>
  17. Веселий Л. Як перша спроба наукового дослідження життя Бандери перетворилася на обвинувачення. Як перша спроба наукового дослідження життя Бандери перетворилася на обвинувачення // Історична правда. URL: istpravda.com.ua
  18. Александров К. Бандеровщина. Украинский национализм и антикоммунистическая борьба на Украине в 1940-е годы. URL: <http://www.povayagazeta.ru/topics/91.htm> 29
  19. Украинские националистические организации в годы Второй мировой войны: Док. Т. 1: 1939–1943 / Под ред. А. Н. Аргизова. – Москва: РОССПЭН, 2012. 878 с.
  20. Страсті за Бандерою / Амар Т. С., Балинський І., Грицак Я. – К. : «Грані-Т», 2010. 400 с.
  21. Кулик В. Змагання пам'ятей у соціальних мережах: українські та українсько-російські дискусії про радянську владу та антирадянський опір. // Україна модерна. URL: <https://uamoderna.com/demontazh-pamyati/kulyk-competing-memory-fb>
  22. Що не так зі Степаном Бандерою? Контраргументи Яневському. 11 листопада 2020; Бандера і спорт: вболівав за «Мюнхен-1860», грав у баскетбол, обожнював лижі. 2 липня 2020; 30 червня 1941. Як Бандера Незалежність відновлював. 30 червня 2019; «Спритний, фанатичний слов'янин». Як нацисти характеризували Степана Бандеру. 31 грудня 2018; «Степан Бандера у німецьких тюрмах і концтаборах». // Історична правда. 1 січня 2015. URL: <https://www.istpravda.com.ua/search>.
  23. Посівнич М. Степан Бандера у німецьких тюрмах і концтаборах. // Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2014/01/1/140665/>
  24. Понад 50 конгресменів США назвали Бандеру «нацистським колаборантом». // Історична правда. 26.04.2018. http://www.istpravda.com.ua/short/2018/04/26/152354/view_print/
  25. Посольство Ізраїлю не вважає за потрібне відповідати В'ятровичу на тези про Бандеру. URL: <http://www.istpravda.com.ua/short/2018/12/28/153485>.
  26. Russia Today. URL: <https://russian.rt.com>.
  27. Шимаев Р., Румянцева А. ЦРУ опублікувало архивні документи о Степане Бандере. // Russia Today. URL: <https://russian.rt.com/world/article>.
  28. «Агент Бандера». В РФ перепустили статтю з соціалістического журналу о лідере ОУН с докладом ЦРУ. URL: <https://focus.ua/politics>.
  29. Князев С. «Идеолог распада Украины»: как националист Степан Бандера стал «народным героем». 1 января 2019, 14:11. URL: <https://russian.rt.com/science/article/588907-istoriya-ukraina-bandera-nacionalizm>.

References

1. Heyts, V. (2009) Socio-economic condition of Ukraine: consequences for the people and the state: a national report. Kyiv: NVTС NBUV. [in Ukrainian].
2. Posivnych, M. (2008) Life and work of Stepan Bandera: documents and materials. Ternopol, Aston. [in Ukrainian].
3. Plohiy, S. (2017) Murder in Munich. Kyiv: KSD. [in Ukrainian].
4. Trofymovych, V. (2008) OUN is an integral part of Ukrainian history. Ostrog: Naukovi zapysky. [in Ukrainian].
5. Vyatrovych, V. M. Bandera: old and new myths. URL: <http://mynule.com/articles/chotiri-mifi-pro-stepana-bandera>. [in Ukrainian].
6. Trofymovych, V. Stepan Bandera in memoirs and journalism. *AktualNeni problemy vitchyznyanoi ta vsesvitnNeyi istoriyi. Naukovi zapysky RivnensNekoho derzhavnogo humanitarnoho universytetu*. [Current problems of national and world history. Scientific notes of Rivne State University for the Humanities]. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/apvvi/2009_17/trofym.pdf. [in Ukrainian].
7. Futala, V. (2015) The figure of Stepan Bandera in historiography and modern historical memory. *UkrayinsNekyy vyzvolNenny rukh. Zb.* [Ukrainian liberation movement. Zb]. Lviv, 56–73. [in Ukrainian].
8. Nora, P. History as a defense against politics. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/istoriya-i-pamyat-vazhki-pitannya/117-pier-nora-istoriia-iak-zakhyst-vid-polityky>. [in Ukrainian].
9. Organization of Ukrainian Nationalists and the Ukrainian Insurgent Army: Professional opinion of the working group of historians at the Government Commission for the Study of the OUN and UPA. (2005) Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].

10. Patrylyak, I. (2004). Military activity of the OUN (B) in 1940–1942. Kyiv: Instytut Istoriiy NAN Ukrayiny. [in Ukrainian].
11. Posivnych, M. R. (2008) Stepan Bandera – life dedicated to freedom. *Litopys UPA*. [Chronicle of the Ukrainian Insurgent Army]. Edition. Toronto. [in Ukrainian].
12. Posivnych, M. (2018) Stepan Bandera. «Glorious Stryans». Kn. 1. Schedryk. [in Ukrainian].
13. Hrytsak, Ya. (1996) Essays on the history of Ukraine: the formation of the modern Ukrainian nation of the XIX–XX centuries. Kyiv: Geneza. [in Ukrainian].
14. KasNeyanov, H. To the question of the ideology of the OUN. URL: <http://litopys.org.ua/kasian/kas2.htm>, 28–32. [in Ukrainian].
15. Ilyushin, I. (2000) OUN-UPA and the Ukrainian question during the Second World War (against the background of Polish documents). Kyiv: Instytut istoriiy Ukrayiny. [in Ukrainian].
16. Rossolieski-Liebe, Grz. (2014) Stepan Bandera: The Life and Afterlife of a Ukrainian Nationalist. Fascism, Genocide, and Cult. Stuttgart: Ibidem Press.. URL: <https://web.archive.org/web/20150201191032/http://www.ibidemverlag.de/media/products/0584491001422357264.pdf>
17. Veselyy, L. As the first attempt at a scientific study of Bandera’s life turned into an accusation. URL: <https://www.istpravda.com.ua/reviews/2016/08/27/149180/> [in Ukrainian].
18. Aleksandrov, K. Ukrainian Nationalism and Anti-Communist Struggle in Ukraine in the 1940s. URL: <http://www.novayagazeta.ru/topics/91.htm> 29 [in Russian].
19. Argizov, A. (2012) Ukrainian Nationalist Organizations during the Second World War: Doc. T. 1: 1939-1943. Moskva: ROSSPEN. [in Russian].
20. Amar, T. S., BalynsNkyk, I., Hrytsak, Ya. (2010) Passions for Bandera. Kyiv: «Grani-T». [in Ukrainian].
21. Kulyk, V. Competition of memories in social networks: Ukrainian and Ukrainian-Russian discussions about Soviet power and anti-Soviet resistance. *Ukrayina moderna*. [Ukraine is modern.]. URL: <https://uamoderna.com/demontazh-pamyati/kulyk-competing-memory-fb> [in Ukrainian].
22. What’s wrong with Stepan Bandera? Counter-arguments to Yanevsky November 11, 2020; Bandera and sports: cheered for «Munich-1860», played basketball, adored skiing on July 2, 2020; June 30, 1941. As Bandera restored independence on June 30, 2019; «Clever, fanatical Slav» «How the Nazis characterized Stepan Bandera on» December 31, 2018; «Stepan Bandera in German Prisons and Concentration Camps» January 1, 2015. *Istorychna pravda*. [Historical truth]. URL: <https://www.istpravda.com.ua/search> [in Ukrainian].
23. Posivnych, M. Stepan Bandera in German prisons and concentration camps. *Istorychna pravda*. [Historical truth]. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2014/01/1/140665/> [in Ukrainian].
24. More than 50 US congressmen called Bandera a «Nazi collaborator». *Istorychna pravda*. [Historical truth]. URL: http://www.istpravda.com.ua/short/2018/04/26/152354/view_print/ [in Ukrainian].
25. The Embassy of Israel does not consider it necessary to answer Vyatrovych to the thesis about Bandera. *Istorychna pravda*. [Historical truth]. URL: <http://www.istpravda.com.ua/short/2018/12/28/153485/> [in Ukrainian].
26. Russia Today. URL: <https://russian.rt.com>.
27. Shimayev, R., Rumyantseva, A. CIA has published archival documents about Stepan Bandera. URL: <https://russian.rt.com/world/article/711231-cru-arhiv-bandera-posobnik-gitler>. 24 января 2020. [in Russian].
28. «Agent Bandera». The Russian Federation confused an article from a socialist magazine about the leader of the OUN with a CIA report. URL: <https://focus.ua/politics> [in Russian].
29. Knyazev, S. «The ideologist of the disintegration of Ukraine»: how a nationalist Stepan Bandera became a «people’s hero». URL: <https://russian.rt.com/science/article/588907-istoriya-ukraina-bandera-nacionalizm>. [in Russian].

TEMIROV B., Graduate student of the Department of History of Ukraine and special branches of historical science, Vasyl’ Stus Donetsk National University,
e-mail: temirovbogdan@gmail.com

BUT O., Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor of the Department of History of Ukraine and special branches of historical science, Vasyl’ Stus Donetsk National University,
e-mail: o.but@donnu.edu.ua

PERSONALITY OF STEPAN BANDERY IN SCIENTIFIC AND MEDIA SPACES

Formulation of the problem. Stepan Bandera’s personality is too politicized, controversial and too irritating to be perceived in various formats. The death of the OUN leader was a reason to say that the

Kreml was afraid of Bandera and therefore ordered his liquidation. In particular, Volodymyr Semychastny claims in his memoirs that such a decision was made in the main cabinets of the USSR, and the KGB chairman himself did not make such a decision. This fact only confirms the importance and danger of Bandera for the USSR.

The methodology of the article includes general scientific and special historical methods. There are methods of analysis and synthesis, generalization, historical and comparative methods.

In the scientific space the figure of the OUN leader is presented against the background of Stepan Bandera's activity. Among such plots is his murder, details of the proclamation of the Act of June 30, 1941. He was also mentioned by Mykola Bazhan in a negative way. There are also details of Bandera's death.

In the media space Stepan Bandera's personality is mentioned in the context of historical memory. The figure of S. Bandera is quite widely represented in the media project «Historical Truth». Its pages provide a variety of information that reveals the depth of the controversy of this person. The efforts of the authors of publications, the editorial staff to a wide discussion, appeals to authentic sources, the desire to take into account different views, while trying to «understand» S. Bandera, to explain his actions. Russia Today systematically pays attention to the figure of the OUN (b) leader. No event that affects it to some extent is ignored, on the contrary, the reaction is instantaneous and multidimensional. All publications on this subject – by different authors, devoted to different events, written at different times, but permeated with one idea – Bandera – «a guide to the Nazis», he is not our hero.

This includes its significance in the Russian-Ukrainian war; the annual torchlight procession. Bandera's historical memory has been condemned in other countries, such as Poland and the Czech Republic. The study showed the deep controversy of the perception of the figure of S. Bandera in both scientific and media formats, which is explained by the ambiguity of the person, era and the tasks that needed to be solved.

Key words: historiography, nationalism, collaborationism, terrorism, myth, genocide, antisemitism.

Одержано редакцією 22.09.2020
Прийнято до публікації 6.11.2020

